

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cvrsvs Theologici ...

Ea Brevitate Conscriptus, Qvam Tot Tantarvmqve Rervm Amplitudo Et
Varietas Patitvr ...

Quas Prima Pars Et Prima Secundæ Divi Thomæ Complectvntvr -
Qvæstiones Insvper Ad Mores & praxim spectantes, quæ peculiarem cum
Scholasticis habent connexionem, declarantur

Carleton, Thomas Compton

Leodii, 1659

Dispvatio LXXXI. De bonitate & malitiâ actuum in particulari.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13718

DISPUTATIO LXXXI.

De bonitate & malitiâ actuum in particulari.

NOTANDVM ex Disputatione 88. Sectione 2. bonitatem & malitiam humanorum actuum in convenientiâ & disconvenientiâ actus liberi cum natura rationali formaliter sitam esse: rationalem quippe naturam ut primam normam seu regulam actus omnes humani & liberi respiciunt, ex qua rectitudinem suam hauriant, ita ut actus ille censeatur bonus, qui naturæ rationali est conformis, malus qui difformis. Quare, sicut actus bonus illam ornat & honestat, ejusque dignitatem maximè decet, ita malus econtrâ summè eam dedecet ac debonestat, utpote naturam cujus pulchritudinem commaculat, nervosque illi ac labes aspergit. Hoc ergo ad rectam quæstionis hujus intelligentiam præmissis, fit

SECTIO PRIMA.

Utrum actus malus potuerit esse bonus & econtrâ.

I. Præsentis difficultatis status proponitur.

CTUM bonum, ut supra notavi, illum dicimus, qui tendit in objectum bonum, nec aliunde ex aliquâ aliâ circumstantiâ vitatur; bonitas namque formalis, seu actus sumitur à bonitate objectivâ, per se loquendo, sicut econtrâ malitia formalis, seu actus, est illa quæ fertur in objectum malum, vel vitatur ratione alicujus circumstantiæ. Querimus ergo utrum actus qui nunc est bonus, possit vel potuerit esse malus, aut econtrâ.

II. Bonitas formalis duplex intrinseca & extrinseca.

Ostenditur quo pacto bonitas actus proveniat interdum ab extrinseco.

III. Non est sermo de actu externo, sed tantum de interno.

Ad rectam quæstionis hujus intelligentiam, notandum bonitatem formalem seu actus duplicem esse, intrinsecam aliam, aliam extrinsecam. Intrinseca bonitas illa est, quam actus habet in se immediatè, & non recipit totam bonitatem ab aliquo alio, sicut contingit in bonitate tantum extrinseca, quæ illa est quam unus actus participat denominativè ab alio, à quo aliquâ ratione causatur. Hoc autem contingit tum in actibus externis, ut cum quis dat eleemosynam, tota ratio bonitatis actus externi provenit ab actu interno honesto voluntatis. Quod etiam contingit interdum in actibus internis; sic enim bonitas moralis actus fidei provenit ab actu voluntatis; denominatur quippe bonus & honestus moraliter ab actu pie affectionis, à qua imperatur. Imò unus etiam actus voluntatis accipit nonnunquam bonitatem extrinsecam ab alio actu voluntatis eum imperante; sic enim actus humilitatis, aut patientiæ imperatus ab actu charitatis, non solum habet bonitatem & honestatem intrinsecam humilitatis, aut patientiæ, sed etiam extrinsecam charitatis, ab actu charitatis, à quo imperatur, in se derivatam.

Quæstio autem præfens procedit de actu tantum interno voluntatis, operationem siquidem externam, eleemosynæ exempli gratiâ, posse esse vel bonam vel malam videtur indubitatum; eadem

quippe actio externa, seu donatio eleemosynæ, quæ fit ex affectu bono, seu misericordiæ, & est actus bonus, fieri potuisset ex affectu malo seu vanæ gloriæ, quo in casu non fuisset actus bonus, sed vitiosus.

Dico primò: actus etiam internus, saltem naturalis, bonus bonitate extrinsecâ, seu participatâ ab alio actu imperante, potuisset carere hac bonitate, imò & esse malus extrinsecè. Aliqui, licet concedant potuisse actum bonum non fuisse bonum, & actum qui nunc est malus, potuisse non fuisse malum, negant tamen actum bonum potuisse esse malum. Probat tamen conclusio supponendo pro præfente quod probatum est n. 2. posse actum etiam internum participare bonitatem vel malitiam ab alio actu voluntatis: sicut itaque actus externus, ut diximus, qui iam est bonus extrinsecè, ratione actus boni interni, à quo imperatur, potuisset imperari ab alio actu interno malo, & esse malus, ita idem contingeret de actu interno voluntatis, si ab hujusmodi diversis actibus imperaretur. Dixi actus internus saltem naturalis, utrum enim idem dici debeat aut possit de actu supernaturali videbimus postea.

Dico secundò: potest actus internus voluntatis transire de bono in malum, & econtrâ, ita ut actus, qui modò est bonus possit fieri malus, & malus bonus; actus scilicet qui initio fuit bonus, potest continuatus reddi malus, & econtrâ, idque idem numero perseverans. Declaratur conclusio secundum varios modos quibus id posset contingere, notando interim, ut actus sit bonus non sufficere quod feratur in objectum bonum, sed ulterius requiri, ut nulla se teneat circumstantia ex parte actus, quæ eum reddat malum; bonum enim ex integrâ causâ, malum ex quolibet defectu. Potest ergo contingere, ut quis primò feratur in objectum bonum, sine ullâ circumstantiâ vitante, tali tamen circumstantiâ menti postea occurrente, persistit nihilominus, & actum continuat. Comedit quis carnes exempli gratiâ non cogitans esse diem veneris: deinde verò occurrit ei hæc circumstantia & pergit, quod quo pacto possit eodem actu fieri videbimus sectione sequente. Hic ergo idem actus initio bonus, postea

IV. Aliqui dicunt inter bonos potuisse esse malos.

Ratio est, quia potest imperari tam ab actu bono, quam ab actu malo.

V. Potest actus internus transire de bono in malum, & econtrâ.

Assignantur diversimodi, quibus id posset contingere.

postea vitiatum, & fit malus. Variis etiam aliis modis id accidere potest, ut si quis eliceret actum bonum & actum continuaret ultra instans pro quo prohibetur à Deo; & alia hujusmodi.

SECTIO SECUNDA.

Ostenditur posse continuari eundem actum, & ex bono reddi malum.

I. Quamvis sit diversitas aliqua in objectis, actus tamen illam non attingit

DICES, non manere in hoc casu eundem actum; prius enim ferebatur actus ad bonum tantum delectabile, postea verò ad bonum delectabile prohibitum: hæc autem diversa sunt objecta. Contrà: verum quidem est in objecto esse aliquam diversitatem ab eo quod erat antea, non tamen est necessarium actum ferri in objectum sub illâ diversitate, sed in idem omnino objectum in quod ferebatur antea & eadem plane ratione, ut jam ostendatur.

II. Tribus diversis modis voluntas tendere potest in novum objectum.

Tribus ergo modis voluntas tendere potest in objectum, postquam apparet circumstantia varians, seu prohibitio: primò ita, ut non solum non cesset ab actu, ubi advertit prohibitionem, sed potius vel propterea pergere velit, tunc autem mutatur actus, non enim jam propter delectationem tantum, aut corporis sustentationem in cibum fertur, sicut antè, sed etiam propter legis contemptum, sicque est novum partiale objectum intrinsecum. Secundò ita potest in objectum tendere, ut advertens prohibitionem pergat, dicens in actu quasi signato, volo pergere non obstante præcepto. Tertio tandem, necuno ex his modis, nec altero, sed ita, ut dum advertit præceptum, nil aliud dicat, quam antea, sed eodem modo ex parte voluntatis feratur in idem penitus objectum, & videns præceptum pergat adhuc, dicens sicut antè, volo comedere carnes, sicque tota mutatio fit in intellectu.

Tripliciter tendendi modus declaratur.

III. Voluntas ferri nequit in objecta nisi prout ei ab intellectu proponitur, quibus modis potest intelligi.

DICES: jam fertur voluntas in cibum prohibitum, antea ferebatur in cibum non prohibitum, sed hæc sunt diversa objecta, ergo: nec alio modo ferri potest voluntas in objecta, quam ei proponuntur ab intellectu. Respondetur incipiendo ab hoc ultimo, & illud distinguendo: non potest alio modo voluntas ferri in objectum, nisi quo proponitur ab intellectu, id est non potest voluntas ad quidquam ferri in objecto, quod non proponitur ei ab intellectu, concedo: non potest alio modo ferri, id est fertur in id totum semper, quod ei proponitur ab intellectu, nego. Fertur itaque voluntas in cibum prohibitum specificativè, non reduplicativè, saltem formaliter & explicitè, implicitè tamen & interpretativè censetur voluntas ferri in ipsum prohibitionem, quantum eam advertens pergit, sicque prohibitio est ei voluntaria indirectè, ut dici solet, & constat ex superioribus: ipso facto enim, quod appareat prohibitio, tenetur objectum illud vitare, & peccat, licet non velit objectum quâ prohibitum directè, sicut ut supra dixi, peccatum sacrilegii committeret is, qui furaretur calicem consecratum, quamvis non cum velit ut consecratum, imò vellet non esse consecratum.

Quo pacto in hoc casu voluntas feratur in cibum prohibitum.

IV. Bonitas & malitia actibus voluntatis non semper sunt intrinsecæ.

Ex quibus constat, bonitatem & malitiam adæquatè sumptas, non esse semper actibus voluntatis intrinsecas, nec de eorum substantiâ, ut aiunt. Dixi actibus voluntatis: actus enim voluntatis &

intellectus simul, ita fundant bonitatem & malitiam ut, plerumque saltem, separari ab iis bonitas & malitia non possint.

Dices: Si actus jam sit malus ratione advertentia, cum antea esset bonus, ergo advertentia facit eum malum, idque tanquam pars constitutiva peccati, ergo Deus odit hanc advertentiam, quod tamen est falsum; siquidem advertentia hæc non est mala sed bona, & consequenter non potest esse objectum displicentiæ divinæ, nec displicet Deo, quod quis ad præceptum illud vel prohibitionem advertat.

V. Dices: ergo advertentia facit actum malum, siquidem ipsa erit etiam mala.

Respondetur non esse novum, ut aliquid constans ex pluribus partibus displiceat, licet singule partes per se bonæ sint & placeant. Nec ergo displicet Deo volitio objecti illius secundum se, nec etiam advertentia secundum se, sed quando conjunguntur faciunt unum objectum malum, & displicent. Sic in pulchritudine Physicâ, licet singule partes sigillatim sumptæ sint pulchræ, si tamen inter se uniantur, non constituunt subinde pulchritudinem Physicam, sed deformitatem, quamvis nulla sit ex illis partibus, quæ conjuncta cum alijs alterius rationis non possit cum iis constituere objectum pulchrum; idem ergo est in pulchritudine morali, quæ suas etiam habet partes, sicut pulchritudo Physica suas, possuntque hæc partes, licet sigillatim pulchræ, conjunctæ tamen constituere objectum turpe, & deforme.

VI. Totum frequenter displicet, dum singule partes placeant.

Res hæc declaratur exemplo ex rebus physicis desumpto

Hoc etiam suo modo dicendum de actu bono, qui prout includit duas illas partes, vel (quod eodem recidit) volitionem in recto, & advertentiam de connotato, & in obliquo, placet Deo. Unde hoc totum placet, licet neutra pars per se sumpta hoc peculiari genere complacentiæ placeat.

VII. Advertentia, ut ad actum malum, ita & ad bonum concurrat.

SECTIO TERTIA.

Solutione cujusdam difficultatis ostenditur ulterius posse actum bonum transire in malum & econtrà.

OBSTACLES, hinc sequi posse habitum virtutis concurrere ad actum malum, & econtrà posse actum malum augere habitum virtutis; sequela probatur in exemplo supra posito de comedente carnes ex motivo honesto, sustentationis naturæ exempli gratiâ, qui actus juxta nos idem numero manere potest postquam accedit advertentia præcepti, sicque fieri malus, & tamen eadem habet principia physica, quæ antea, & actus tantum potest physicè quantum possit, si non accederet circumstantia illa extrinseca vitians; ergo & habitus virtutis concurrere physicè potest ad actum malum, & actus malus physicè augere habitum virtutis.

Ex dictis sequitur, quod si habitum virtutis ad actum malum concurrere possit, actum malum augere habitum virtutis.

Dices: ad summum hinc probari qualitatem illam produci posse ab habitu virtutis, postquam accessit advertentia prohibitionis, vel præcepti, non tamen posse produci eandem actionem, sed hanc semper mutari: experientia siquidem constat adveniente memoriâ circumstantiæ vitiantis, retardari hominem in agendo, nec eodem modo, aut facilitate actum continuare, quâ antè, quod indicio est mutari actionem, in quâ nimirum facilitas vel difficultas in agendo consistit.

II. Respondens aliqui, in hoc casu solam qualitatem ab habitu virtutis produci, non actionem.

III. Prædictæ responsio variis modis refellitur.

Contrà primò: incommodum enim videtur, quod habitus virtutis concurrat, etiam ad qualitatem actus mali: Contrà secundò: circumstantia vitians, poterit interdum esse levis, aut imperfectè cognita, & tunc nulla injicietur mora aut retardatio in agèdo. Contrà tertio: ita enim dispositus esse potest operans aliquando (ut in effrenatè peccantibus contingit) ut nullam in iis alterationem faciat advertentia novæ circumstantiæ, ergo in hoc saltem casu posset habitus virtutis concurrere Physicè tam ad actionem quàm qualitatem actus mali, & hic augere habitum virtutis.

IV. Habitus virtutis ad objectum intrinsecè malum non potest concurrere, potest tamen concurrere ad objectum malum extrinsecè.

Ad argumentum itaque respondetur, de ratione habitus virtutis esse ut feratur in motivum quod ex se sufficit ad honestatem, nisi aliunde vitietur, sicque est talis naturæ, ut per se loquendo, & quoad objectum, ac motiva intrinseca, non possit quis eo malè uti, seu quod idem est, non possit uti habitu virtutis, tendendo formaliter in objectum aliquod intrinsecè malum. Hoc & nihil aliud vult S. Augustinus lib. 2. de libero arbitrio cap. 18. dum ait, *Neminem malè uti posse virtute*: Solum enim vult, non esse talis naturæ virtutem ut planè indifferens sit ad bonum usum vel malum, sicut est nostra voluntas, & consequenter virtutem peculiariter esse bonam, licèt per accidens modo jam dicto abuti eà possit. Hoc etiam modo intelligendus Aristoteles, & S. Thomas, dum negant habitum virtutis concurrere ad actum malum.

S. Augustinus.

S. Thomas, & Aristotel.

V. Diversi habitus in voluntate statuant aliquam rationem diversitatis objectorum materialium.

Dici etiam posset: cum secundum communem multorum sententiam multiplicentur habitus iuxta diversitatem objectorum, non formalium solum, sed materialium, esse in animâ diversos habitus, respectu eiusdem objecti formalis & nunc istum operari, nunc alium pro ratione diversi objecti materialis: cum ergo circumstantia hæc nova in objecto spectet ad objectum materiale, non quidem tanquam aliquid quod ab actu attingitur, sed ut conditio tenens se ex parte objecti materialis, quoties actus mutatur de bono in malum, ratione diversæ circumstantiæ in objecto apparentis; dici inquam secundum hanc sententiam poterit, ad qualitatem illam concurrere habitum diversum.

VI. Nulla vera virtus sine prudentiâ.

Tertio tandem dici cum Scoto posset, virtutes etiam naturales & acquisitas non consistere adæquatè in habitu illo ad huiusmodi actum inclinante, sed ut sortiri possint completam rationem & denominationem virtutum, debere subesse prudentiæ: cum ergo, quando actus indebitè elicitor, non jungatur cum prudentiâ, non procederet à virtute completè sumptâ, seu habente adæquatam denominationem virtutis, sed solum à virtute inadæquatè acceptâ, & merè prout inclinât ad eiusmodi objectum: sub qua consideratione præscindit à denominatione virtutis, quam tantum sortitur ex conjunctione cum prudentiâ. Hac de re infra, Disp. 97. sect. 2. iterum recurret sermo.

Habitus solum respicit actum ut terminatur præcisè ad objectum.

SECTIO QUARTA.

Vtrum idem actus simul bonus esse & malus possit.

I. In quibuslibet actibus censent aliqui hoc fieri posse.

POSSÈ aliquo modo eandem actionem esse bonam & malam, saltem respectu diversi agentis censent multi, sicut contingeret, si ex

mandato domini ex bono fine, & motivo iubentis famulum dare eleemosynam, famulus daret ex malo: quod etiam contingeret in pluribus eandem trabem gestantibus, quorum unus ex bonâ, alius ex malâ intentione id præstaret. Hic tamen propriè non reperitur eadem actio humana, sed effectus potius; actiones namque humanæ & internæ tot sunt, quot personæ distinctæ. Nos ergo hic inquirimus de actione propriè humanâ, & respectu eiusdem operantis.

Prima itaque sententia affirmat posse eundem actum esse simul bonum & malum, bonum exempli gratiâ ex objecto, malum ex fine, vel aliâ circumstantiâ; ut si quis dare vellet eleemosynam ob inanem gloriam, vel si finis non sit malus, vult illam dare tempore aut loco prohibitis: in hoc casu, inquit hi auctores, voluntas dandi eleemosynam, in quantum tendit præcisè in eleemosynam, est bona & honesta; vitiatum verò à fine, vel circumstantiâ malâ: ita Abulensis, Lorca, & alii, quos refert Salas hic Disp. tertiâ.

Probant primò ratione jam adductâ: vult enim quis solvere debitum creditorum exempli gratiâ, idque tempore Sacri præfat & in templo: actus ille in quantum est voluntas solvendi debitum est bonus, & iustitiæ; quatenus verò sit tempore Sacri, & in templo, habet aliquid irreverentiæ, estque aliquo modo contra religionem. Secundò: bonitas naturalis potest ex parte corrumpi, & ex parte manere, ut patet in equo claudo, qui proinde quoad pedem infirmus est, cæterâ sanus & integer, idem ergo est de bonitate morali. Tertio quia actus isti bonitatem retinent, quam hauriunt ab objecto, & hac in re conformes sunt rectæ rationi, ergo hanc habent bonitatem, licèt aliunde vitientur. Quarto si quid obstat, maxime quod sequeretur eundem actum esse meritorium & demeritorium, sed in hoc nullum est inconveniens, potest enim quis simul elicere diversos actus quorum vnus bonus sit, alius malus; bonus enim actus bonus excludit consortium actus mali, nisi ad summum actus amoris Dei super omnia, ergò poterit quis per diversos actus mereri simul & demereri, quidni itaque id præstare poterit per eundem.

Secunda tamen & vera sententia negat posse eundem actum simul esse bonum & malum, sed quæcumque bonitas ex objecto aut aliunde accedit, totam ait ex circumstantiâ vitiantem corrumpi, sicque actum reddi simpliciter malum. Hæc videtur mens S. Thomæ hic q. 18. a. 4. ad 3. dicentis, si una circumstantia actus sit mala, actum licèt aliunde seu ex objecto non sit malus, non tamen esse bonum simpliciter, sed malum. Idem docet q. 20. a. 6. ubi solum admittit posse eundem actum successivè esse bonum & malum, non tamen simul: tenet etiam Suarez lib. 12. de gratia cap. 4. num. 6. Vasquez, Salas & alii.

Probat ratione quam insinuat S. Thomas art. 4. citato quaestione 18. nam juxta Sanctum Dionysium cap. 4. de divinis nominibus, *Bonum ex integrâ causâ, malum ex quolibet defectu*: quare licèt multa sint, ex quibus actus defumere possit bonitatem, si tamen vel unum sit, ex quo refundatur in eum malitia, actus non est simpliciter bonus, sed malus. Confirmatur: actus enim præcisè, prout versatur circa objectum bonum, non intelligitur positivè bonus, sed indifferens adhuc ut sit bonus vel malus, nec enim completum de eo ferri potest iudicium, donec actus sit completus, seu cum omnibus suis circumstantiis: bonitas enim vera

II. Prima sententia affirmat eundem actum humanum, bonum si malus & malus esse posse.

III. Dicunt itaque actum aliquem posse esse bonum quoad substantiam, & vitiosum quoad circumstantiâ tamen malum.

Nihil obstat dicunt quidam, quo minus idem actus sit meritorium & demeritorium.

IV. Vera tamen sententia docet non posse eundem actum esse simul bonum & malum.

V. Ratio est primò, nam bonum ex integrâ causâ, malum ex quolibet defectu.

*Deinde, a-
ctus esse bo-
nus quo da-
retur elemo-
sina, animo
pertrahendi
pauperē ad
peccatum.*

VI.
*Sequatur
eundem a-
ctum place-
re simul &
displicere
Deo.*

vera involvit in conspectu suo integritatem. Con- firmatur secundo, alioqui dicere quis posset actum fore bonum, si quis dare velit elemosynam eo fine ut pauperem pertrahat ad malum, aut aliud hujusmodi, quod tamen per se apparet esse falsum, ergo non sufficit bonitas, quæ adveniret præcisè ab objecto, sed considerari debet actus cum fine & omnibus circumstantiis.

Confirmatur tertio: implicat ut idem indivisi- bilis actus simul prohibeatur & approbetur à Deo, eique placeat simul & displiceat, hoc autem in præsentem contingeret, omnis quippe actus malus à Deo prohibetur, bonus vero approbatur, hic placet ille displicet: implicat ergo bonitatem & malitiam in eodem actu identificari.

SECTIO QUINTA.

Satisfit argumentis contendentibus posse eundem actum simul esse bonum & malum.

I.
*Actus, quo
quis credi-
tori debitum
solvit tem-
pore Sa. ri-
i. in templo,
est simplici-
ter malus.*

AD primum primæ sententiæ sectione præ- cedente num. 3. propositum, Respondetur, in illo casu actum illum solutionis debiti, credi- tori factæ, esse simpliciter malum: licet enim præcisè quantum ad objectum & finem nihil in se habeat malitiæ, hoc tamen non sufficit ad actum bonum, ut jam ostendimus, sed considerari de- bet ad quæ, & secundum omnes circumstantias, cum bonum, ut dixi, non sit nisi ex integrâ causâ.

*Aliud est de
bonitate phy-
sicâ, aliud
de morali,*

Ad secundum dico in bonitate materiali esse diver- sas partes, & sic nil mirum si in entitate divisibili possit esse aliquid bonum, & aliquid malum: at verò bonitas moralis consistit in indivisibili. Addo tamen, etiam ibi, licet dum pes equi claudi est ma- lus, possit oculus esse bonus, simpliciter nihilomi- nus non posse equum illum dici bonum.

II.
*Ut actus non
sit conformis
rectæ ratio-
ni, sufficit
vel unam
eius circum-
stantiam ef-
se ei disfor-
mem.*

Ad tertium dico, actus hujusmodi non esse ul- lo modo omnibus spectatis conformes rectæ ratio- ni, ad hoc namque tollendum sufficit quemcum- que finem vel circumstantiam esse malam: licet namque recta ratio dicat esse debita solvenda, non tamen dicat esse solvenda in loco sacro, vel tem- pore divini officij, imò dicat contrarium, cum hoc simpliciter sit indecens, & malum. Ad quartum dico diversissimam ibi esse rationem, cum sint en- titates distinctæ actus bonus & malus; unde esto possit quis simul per diversos actus mereri & de- mereri, non tamen per eundem, quia implicat eundem actum indivisibilem simul esse dignum lau- de, seu præmio & pœnâ, vel amore & displicentiâ. Quidquid ergo sit utrum hoc competere simul pos- sit diversis actibus, certè non potest competere eidem.

III.
*Ad lucran-
dam indul-
gentiam re-
quiratur
semper actus
bonus.*

Objicies primò: ad lucrandum indulgentiam re- quiritur actus bonus, & tamen elemosyna, vel oratio facta cum circumstantiâ malâ sufficit ad lu- crandum indulgentiam, ut communis est omnium sententia, cum facillimum sit sinistra aliquam in- tentionem in largitione elemosynæ, aut distractio- nem in oratione irrepere, ergo, &c. Respondetur negando majorem, alioqui magno periculo ex- poneretur indulgentiarum & Jubilæi fructus. Ad lucrandum ergo indulgentiarum sufficit actus ex ge- nere suo bonus, licet aliunde vitietur.

IV.
*Vini alieni-
us intentio
fieri vitium
modò potest.*

Objicies Secundo, posse actum aliquem esse bonum ex fine, & malum ex objecto, ut si quis mentiat, ut det elemosynam, ergo actus simul

esse potest bonus & malus. Respondetur pro præ- senti, tribus modis fieri posse intentionem alicujus finis, vel scilicet obtinendi illum per media licita, vel per media illicita, vel tandem tertio modo pu- rē intendendo, & abstrahendo in particulari à me- diis licitis vel illicitis: si primo modo fiat intentio, non potest causare malam electionem, cum for- maliter excludatur: si secundo modo contingat, ap- paret statim intentionem esse malam.

Tandem, tertio modo si fiat intentio, potest esse bona, si sit de objecto & fine bono, & nulla sit circumstantia eam varians: licet enim ex vi illius in- ferri possit electio mali mediæ, non tamen determi- natè sequitur assumptio talis mediæ ex hac intentio- ne, intentio siquidem fertur in bonitatem & hone- statem elemosynæ, & solum in genere vult media ad illam conducentia, inter quæ merè per acci- dens & contingenter se habet mendacium, quate- nus scilicet generatim conducit ad dandam elemo- synam.

V.
*Potest esse
intentionis
differens tam
ad bonum,
quàm ma-
lū mediū
eligendum.*

Nec in hoc sita est peculiaris difficultas, quòd non possit aliquid malum, seu aliqua inhonestas conducere, & esse utilis ad aliquam honestatem: turpitudinem enim peccati est utilis ad poenitentiam, & actum humilitatis eliciendum: intentio ergo illa simpliciter est bona, electio tamen postea sim- pliciter mala, idque sive merè fiat ad mendacium, vel aliam actionem turpem peccunæ lucrandæ cau- sa, sive etiam tendat ad mendacium, aut aliquid aliud inhonestum, ad comparandam pecuniam, unde habeat ad largiendam elemosynam. Utrum autem intentio bona esse possit causa inhonestæ electionis, dicitur postea: solum contendimus in presenti, etiam hoc admissio, non sequi eundem actum esse simul bonum & malum.

VI.
*Præter ma-
lum condan-
care inter-
dum possit
ad aliquam
bonitatem.*

Dices, asserere S. Augustinum lib. contra men- dacium cap. 8. Leviora esse peccata, quæ bono animo admittuntur. Contrâ: non tamen dicit istiusmodi opera esse bona, sed simpliciter mala, & peccata, ex quo potius confirmatur nostra senten- tia. Respondetur ergo, leviora quidem esse illa peccata, quia quando voluntas ex bona intentione fertur ad malum, non habet actus illam malitiam, quam habet, quando ad malum fertur ex intentio- ne simpliciter malâ, tunc enim actus sæpè habet duplicem malitiam; qui enim furatur ut commi- tat adulterium, magis est adulter, quàm fur, ut dici solet: & sine dubio actus ille furti est peior, quàm foret furtum, quod committeretur ex inten- tione dandi elemosynam. Deinde qui malum præstant ex intentione bonâ, minùs plerumque af- ficiuntur ad malum, quàm qui intentionem illam non habent, & consequenter peccatum ex illo ca- pite est gravius.

VII.
*Quò sensu
juxta S. Au-
gustinū pec-
cata, quæ
bono animo
admittuntur,
sunt leviora*

*Qui furatur
ut commi-
tat adulterium,
magis est a-
dulter, quàm
fur.*

Objicies tertio: potest idem actus intellectus esse simul verus & falsus, ut si quis eodem actu de diversis objectis aliqua disparatè affirmet, vel neget, quorum quædam vera sunt, quædam falsa, ergo & idem actus voluntatis simul bonus esse potest & malus. Communiter negari solet ante- cedens, dicitur enim, ut actus intellectus simpli- citer verus sit, debere eum esse omnino conformem suo objecto adequato, & in hoc participare de genere boni. Quod si quis contendat antece- dens posse admitti, tunc dicendum non ita strictè requiri conformitatem cum objecto ad veritatem, ac cum rectâ ratione ad bonitatem, & bonum pec- culari modo debere esse ex integrâ causâ, juxta dictum Divi Dionysij hic à S. Thoma q. 18. art. 4. ad 3. & Theologis communiter admis- sum.

VIII.
*Dices: idem
actus potest
esse verus &
falsus, ergo
bonus &
malus.*

*Strictius re-
quiri vide-
tur conformi-
tatem cum
rectâ ratio-
ne ad bonū,
quàm cum
objecto ad
verum.*

Objicies

IX.
Idem alius
videtur se-
mul præcipi
posse, & pro-
hiberi.

Objicies quartò contra id quod in fine sectio-
nis præcedentis, in tertiâ confirmatione diximus,
non posse scilicet eundem actum à Deo simul
prohiberi & imperari; hoc siquidem videtur fal-
sum, si quis namque auditionem Sacri in die festo
præceptam, ad malum finem ordinet, auditio illa
simul præcipitur & prohibetur, placet Deo &

displicet ergo. Respondetur, auditionem Sacri in
hoc casu non prohiberi, sed tantum malam illam
intentionem, qua is ad sinistram illam finem or-
dinat: hanc inquam, prohibet Deus, illam verò
præcipit; cum enim hæc sint realiter distincta,
potest super unum cadere præceptum, super aliud
prohibitio, sicque cessat difficultas.

Nunquam
supra idem
indivisi-
bile
causæ præ-
ceptum & pro-
hibitum.

DISPUTATIO LXXXII.

De actu imperante & imperato.

POTENTIIS, inquit sanctus Thomas, utimur cum volumus: ea quippe
est vis voluntatis, id in reliquis animæ facultates, quibus veluti regina
præest, imperium, ut eas semper sibi habeat obnoxias, debitumque illi præsent
obsequium; quas proinde voluntas juxta naturam cujusque & indolem suo arbi-
tratu regit, & pro voluntate ad agendum applicat. Quamvis autem ei subsint
universæ, illique pareant, non tamen equali omnes gradu, sed quo præstantiores,
perfectioresque sunt potentia, eò magis; quò imperfectiores, minus illi obtemperant.
Vnde facultates vegetativæ minus subjiciuntur voluntati quàm sensitivæ, hæ
minus quàm intellectus, ut jam breviter ostendam.

SECTIO PRIMA.

An & quomodo alias animæ potentias
moveat voluntas.

I.
Et sibi, &
aliarum fa-
cultatum
est modera-
trix volun-
tas.

In homine, ut dixi, principis in-
star regnat, omniaque administrat
voluntas: ei manus, ei pedes, ei
lingua, ei partes omnes & poten-
tiæ dicto, ut ita dicam, audientes
sunt, ejusque nutu moventur & quiescunt. Nec
ceteras tantum facultates, sed quod in principe
maximè est optandum, se sibi voluntas habet
subjectam, non aliarum magis moderatrix quàm
sua: hinc in quamcumque se vult partem pro ar-
bitrio inflectit, suoque ipsa subjacet imperio.
Quo pacto ergo aliis animæ potentiis præsit, do-
minatamque in eas exercent, hac & sequente se-
ctione declarabitur: qua ratione autem suam in se
exerit potestatem, atque imperet sibi, quæ præ-
cipua est hujus loci difficultas, tota reliqua dispu-
tatione ostendetur.

II.
Potentia
vegetativæ
quomodo
subjiciuntur
voluntati.

Ut ab imperfectioribus incipiam, potentia
vegetativæ, quæ à quibusdam vocantur naturales,
immediatè non subjiciuntur voluntati, sed tantum
mediatè, quòd scilicet in potestate voluntatis sit,
iis applicare vel non applicare materiam, hac ve-
rò applicatâ, velit nolit voluntas, operantur, &
functiones suas exercent. Hinc etiam motus
membrorum, qui potentias vegetativas conse-
quuntur, ut pulsus cordis, & magna ex parte res-
piratio, non subduntur voluntati.

III.
Quodnam
sit volunta-
tis in po-
tentias ex-
ternas im-
perium.

Potentia etiam sensitivæ in hoc conveniunt
cum vegetativis, quòd non immediatè voluntatis
imperio subjiciuntur, sed remotè solummodò, nempe
quoad applicationem organi, vel objecti: his
ergo debitè applicatis, impedire non potest vo-

luntas oculum exempli gratiâ ne videat, aurem ne
audiat, &c. Potest tamen voluntas mentem aliò
avocare, & interni similiter sensus attentionem
impedire, & hoc pacto vehemente distractione,
sensus externos, etiam debitè applicatos, ab ob-
jecti propositi perceptione impedire; & in hoc
magis subjiciuntur voluntati, quàm potentia ve-
getativæ.

Jam verò quoad appetitum, licet motus illius
subitanei, & qui à ratione præveniri nequeunt,
non subdantur voluntati, sicut nec illi, qui merè
ex dispositione corporis proveniunt, & vocantur
motus carnis, multi tamen ad apprehensionem,
seu imaginationem impedibilem, ut aiunt, se-
quuntur, & hi in nostrâ potestate sunt, atque ita
subduntur voluntati, ut ab illâ & excitari possint,
& reprimi. Hinc Aristoteles 1. Politicorum cap. 3.
docet appetitum subjici voluntati, seu rationi,
non despoticè, sed politicè, seu non instar mancipii,
sed civis, ita nimirum ut nec omnia ejus opera-
tio arbitrio voluntatis fiat, nec quævis etiam vo-
luntatis imperio statim cesset.

Quamvis autem appetitum ad varios actus mo-
vere possit voluntas, non tamen excitare eos pos-
test immediatè, sed tantum mediâ imaginatione,
seu materiali apprehensione objecti; omnis nam-
que potentia, ut operetur, proportionatam sibi
habere debet cognitionem. Unde sicut voluntas,
ut in operationem prodeat, habere debet actum
aliquem intellectus, seu spirituales propositionem
objecti; ita appetitus, utpote potentia ma-
terialis, materialem requirit objecti propositionem,
sine qua agere omnino non potest, ut re-
ctè ostendit Vasquez Disp. 37. cap. 2. contra Me-
dicinam hic, q. 9. art. 2. & alios quosdam Thomis-
tas, asserentes posse appetitum immediatè mo-
veri à voluntate, nullâ sensus cognitione præce-
dente.

Quod

IV.
Motus app-
etitus sensiti-
vi frequen-
ter non sub-
duntur vo-
luntati.

V.
Voluntatem
movet im-
mediatè ap-
petitum, sed
mediâ ima-
ginatione.